

מראי מקומות - מועד קטן

כד:

א. אבא שאול אומר אף באיש א' ושתי נשים

ואף דבעלמא יש איסור בכה"ג, הביאו תוס' דאי' בקידושין (פ:) דבשעת אבילות דטרידא, שרי' וע' בהג' הרד"ל בקידושין שם, דנקט דכיון דהסברא הוא דמשום אבילות טריד, א"כ ה"ה באיש א' ואשה א' יהי' הדין כן, וע"ש מש"כ עוד בזה.

ב. יום אחד לפי עצרת ועצרת הרי כאן י"ד

ותמוה, איך שייך ללמוד מהא דיש תשלומין לעצרת ז' ימים דלכן הוי דינא דעצרת עולה לו באבילות לז' ימים. וביאר בהערות להגרי"ש דהואיל והוקש לשאר הימים טובים לענין תשלומין, לומר שיש לו תשלומין לז' ימים, ה"ה דהוקש לענין אבילות, דכמו שפסח עולה במקום שבעה, ה"נ בעצרת, ואף דבשבעות הימים שלאחריו הם כבר חול (ונמצא דמונין אותן ימים עוד פעם להשלשים, והלא דבר הוא).

ג. יום א' לפני ר"ה ור"ה הרי כאן י"ד יום

הק' הרמב"ן, הא בר"ה אין שום דין תשלומין, ומהכ"ת לומר שהוא ז' ימים. וביאר, דכיון דהוי כרגל לענין לבטל שבעה, חשוב כרגל שלם לגזירת שלשים, מפני שהוקשו כל המועדים זה לזה.

ועדיין יש להק', מהי הנפק"מ בדין זה, הא אפי' אם לא יהי' נחשב ר"ה כ"ד, מ"מ כשבא יו"כ יתבטלו כל דיני שלשים, וא"כ מה הרויח בזה דר"ה נחשב כ"ד יום. בתוס' כ' לחדש דכל הדין דרגל מבטל שלשים הוא רק היכא דנהג שבעת ימי אבילות בשלמותו, אבל זה שלא נהג אבילותו כי אם יום א', לא אמרי' דבא רגל אחר לבטל הדין שלשים שלו. וכ"כ הרמב"ן, וביאר דתרי קולות לא מקילינן בחדא אבילות, שיהא רגל א' מבטל השבעה ורגל שני יבטל השלשים. עוד הביא הרמב"ן מהראב"ד שתי' דר' פפא ס"ל דר"ה לא הוי כרגל לענין ביטול שלשים, רק שיהי' חשיב כשבעה. וע"ש מה שתמה עליו הרמב"ן. והוא ביאר דמה שאמר דר"ה י"ד יום, היינו רק לומר דדין רגל יש לו לגמרי, אבל אה"נ, אין נפק"מ בזה, דבלא"ה נפסק ממנו השלשים ע"י יו"כ, ע"ש באריכות גדולה בכל זה.

ד. יום א' לפני החג, וחג, ושמיני

שלו, הרי כאן עשרים וא' יום

הק' הרמב"ן, לפי מש"כ לעיל, דיכול רגל א' לבטל שבעה, ושוב יכול רגל שני לבטל שלשים, א"כ למה לא אמרי' דכיון דכבר נתבטל השבעה ע"י תחלת הרגל, שוב נתבטל השלשים ע"י שמיני עצרת, שהוא רגל בפנ"ע. ותי' שהרי לא נהג בגזירת שלשים, ואע"פ שהרגל עולה למנין שלשים, אין מבטלינן ממנו גזירות עד שינהוג בהן קצתן. והק' בהערות הגרא"ז מלצה, הא הרמב"ן עצמו כ' דבאמת נוהגים דיני שלשים ברגל, והניח בצ"ע.

ה. אין קורעין ולא חולצין ואין

מברין אלא קרוביו של מת

נח' הראשונים בביאור מתני'. הרמב"ם בפיה"מ כ' דמשנתנו מדברת בחולו של מועד, אבל שלא בחולו של מועד, כל הרוצה לקרוע בגדיו ולחלוץ מנעליו, אין מונעים אותו. וכ"כ הרא"ש (נ"ח) בשם הראב"ד והראב"ה, וכן הביא הריטב"א מהרמב"ן. אבל הריטב"א הק' ע"ז מהא דאי' בירושלמי דאין מברין במועד כלל, ולפי הרמב"ן מבואר דהא עכ"פ קרובין מברין במועד. ולכן הריטב"א פי' מתני' דמייירי בעלמא, דדינים אלו נוהגים רק בקרובים, אבל אחרים אין קורעים כלל. וביאר בהערות להגרי"ש דהאיסור לקרוע בעלמא הוא משום בל תשחית.

ויוצא דלפי הריטב"א, אף קרובים אין קורעים במועד [וכמו דאי' בירושלמי דאין מברין במועד]. וע' ברמ"א (או"ח תקמ"ז, ו'), שכ' דנהגו בני אשכנז שלא לקרוע במועד כי אם על אביו ואמו, וביאר המשנה ברורה שם שהוא בגדר פשרה בין השיטות, דהרמב"ם וסייעתו ס"ל דהכל קורעין במועד, והריטב"א ס"ל דכולן אין קורעין במועד, ולכן עושין פשרה ומחלקין בין אב ואם לשאר קרובים. אבל מסיק הרמ"א דהיכא דאין מנהג קורעין על הכל, לפי שהוא עיקר לדינא.

ו. קורעין

מקור דין זה דקריעה הוא מהא דכתי' אצל בני אהרן ובגדיכם לא תפרומו, דמשמע מזה דשאר אבילים צריכים לקרוע בגדיהם. ובטעם הקריעה, כ' בהלכות קטנות (א, קט"ז) דהוא כדי שלא תטרף דעתו ברעה הגדולה, דאדם בהול על מתו, ולכן הסיחו דעתו לדבר אחר, כדי שישם דעתו באיבוד ממונו. אבל בשו"ת בית יהודה (יו"ד כ"ו) הביא דברי ההלכות קטנות, וחולק עליו, וכ' לפרש להיפך, שהוא כדי שיעורר עצמו בבכי ולהפליג צערו, דומיא דשאר מיני חי ובין שחיבו לאונן ולאבל, דכולם הם כדי שיצטער על מתו, ולדאוג עליו ביותר.

ז. ואין מברין אלא על מטה זקופה

לפי השיטות שהבאנו לעיל דמתני' מייירי במועד דוקא, ביאר הרא"ש (נ"ח) דחידוש המשנה בהא דאין מברין הוא דלא תימא דכיון דשם הבראה ברגל, שהיא מענין אבילות, ליעביד כדרכו בחול, קמ"ל. ולמי שביאר מתני' דמייירי על כל השנה, ביאר בהערות להגרי"ש דענין לקמן דמי שאין לבו גס באבל כ"כ, יושב על מטה זקופה בשעת סעודת הבראה (אבל באמת י"ל דקאי גם על האבל, שהרי כמה ראשונים (ראב"ד, רמב"ן, ורא"ש, הובאו בטור יו"ד שע"ח, ו) ס"ל דהיכא דמי שאין לבו גס בהאבל מברה אותו, גם האבל יושב על מטה זקופה, וביאר הרא"ש (נ"ח) שהוא משום כבוד המברה, וא"כ י"ל דמתני' גם באבל קאי).